Bild-Nr.: JG1167-0-01-0147-0292 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

באראַן דוד גינצבורג

געבאָרען אין קאַמענעץ פּאָדאָלסק תרי"ז, געשטאָרבען אין פּעטערבורג כסלו תרע"א.

מען דאַרף ניט זיין קיין אַלטער מאַן צו געדענקען די גרויסע ראָלע וואָס דער באראָן גינצבורג האָט געשפּיעלט אין אידישען לעבען פון רוסלאַנד. איך זאָג „דער באראָן", כאָטש באמת זיינען געווען אזעלכע דריי באראָנען: אַ זיידע, אַ זוהן און אַן אייניקעל, וואָס אין משך פון 50 יאָהר זיינען די אַלע דריי געווען די אונגעקרוינטע פיהרער פון רוסישען יודענטום, און דאָס פאָלק אין זיינע לעגענדעס וועגען דיזער וואונדערבאַרער פאַמיליע, האָט קיינמאָל קיין חילוק ניט געמאַכט צווישען פאָטער און זוהן, צווישען זיידען און אייניקעל. מען האָט נאָר געוואוסט אַז אין פּעטערבורג געפינט זיך איינער אַ גרויסער איד מיט'ן נאָמען „באראָן גינצבורג", וועלכער איז אַ קרוב למלכות, אַ גרויסער עושר, פאַרמאָגט צעהנדליגער מיליאָנען, און אַז גענעראַלען און אַדמיראַלען געפינען זיך שטענדיג אין זיין וואַרט־צימער, וואַרטענדיג אויף צו קריגען ביי איהם אַ גמילת־חסד. מען האָט אויך געוואוסט, אַז דער דאָזיגער באראָן איז נאָך דערצו אַ פרומער געטרייער איד, וועלכער שטאָלצירט מיט זיין אידישקייט, אַ גרויסער בעל צדקה, מיט אַ ברייטע האַרץ פול מיט רחמנות און זאָרג פאַר'ן כלל ישראל, אַז וואו עס מאַכט זיך עפּעס אַ צרה אָדער אַ גזרה פאַר'ן כלל אָדער פאַר'ן יחיד לויפט מען תיכף צו איהם און ער ברענגט טאַקע די ישועה.

די פאַמיליע גינצבורג געהערט צו די געצעהלטע פאַמיליעס וואָס אידען האָבען אין גלות פאַרמאָגט, און וועלכע אידען האָבען גערופען **„שר בישראל"**, אַ טיטול וואָס דאַרין איז געלעגען ניט נאָר אַכטונג פאַר דער פאַמיליע אליין, נאָר אויך אַכטונג צו זיך און צום גאַנצען פאָלק ישראל. אמת, אין די מערב מדינות האָבען זיך געפונען מעהרערע אידישע פאַמיליען מיט אַזאַ הויכען טיטול, אָבער אין פינסטערען רוסלאַנד, וואו אַ איד האָט ניט געקענט דערלאַנגען אפילו צו ווערען אַ גאָראָדאָוואָי, איז די פאַמיליע טאַקע געווען די ערשטע און איינציגע, וועלכע איז געקרוינט געוואָרען מיט אַזאַ גדולה. דעריבער איז קיין וואונדער ניט, וואָס דאָס גאַנצע יודענטהום האָט מיט איהר שטאָלצירט, און בפרט אַז די פאַמיליע האָט זיך ניט דערווייטערט, ניט פון איהר פאָלק און ניט פון איהר גאָט.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt am Main
UB
DFG

Bild-Nr.: JG1167-0-01-0148-0293 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

דער באגרינדער פון דער דאזיגער אריסטאקראטישער פאמיליע איז געוועזן יוסף יוזל גינצבורג, א מענש וועלכער האט זיך אליין ארויפגעארבייט פון א קליינשטעטעלדיגען סוחר ביז צום וועלט־מיליאנער. דעם ערשטען שטויס צו זיין רייכקייט האט איהם געגעבען די מלחמה אין קרים אין יאהר 1855, וואו ער האט אנגעהויבען אלס געוועהנליכער פאדריאטשיק צוצושטעלען פראוויאנט פאר סאלדאטען. מיט זיין קויפמענישען געניוס און מיט זיין עהרליכען כאראקטער האט ער געצוינגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון דער רעגיערונג, וועלכע האט איהם אנגעטרויט די גרעסטע און איינטרעגליכסטע פאדריאדען, אזוי אז אין א קורצער צייט איז ער געווארען איינער פון די רייכסטע און איינפלוסרייכסטע אידען אין רוסלאנד. אין אנפאנג פון די 60־גער יאהרען האט ער געגרינדעט אין פעטערבורג א פריוואט באנק, וועלכע האט אין א משך פון 30 יאהר, וואס זי האט עקזיסטירט, זיך ערווארבען א וועלט־בארוף. א דאנק זיינע פארדינסטען פאר דער העסען־דארמשטאדטער מלוכה האט איהם דער קורפירשט אין יאהר 1872 דערהויבען צום אדעלשטאנד, און מיט׳ן הסכם פון דער רוסישער רעגירונג איז ער באקרוינט געווארען מיט׳ן טיטול „באראן“.

באמת איז יוזל גינצבורג, צוליעב זיינע גרויסע פארדינסטען פאר׳ן רוסישען יודענטום, פון פאלק נאך פריהער געאדעלט געווארען. ער איז געוועזן דער ערשטער אידישער שתדלן פון א גרעסערען מאסשטאב. דורך זיינע השתדלות האט אלעקסאנדער דער 2־טער אין יאהר 1858 ארויסגעגעבען די ערלויבניש פאר אידישע סוחרים צו וואוינען איבער גאנץ רוסלאנד, וואס דאדורך האט זיך אין קיין ערך ניט פארבעסערט די אידישע עקאנאמישע לאגע. די אייגענע פריווילעגיע האט ער שפעטער, אין יאהר 1865, באקומען אויך פאר אידישע בעלי־מלאכה, און טויזענדע פאמיליען זיינען דאדורך געהאלפען געווארען. בכלל איז זיין הויז געווארען דער צענטער פאר כלל־ארבייט, און די רוסישע רעגירונג האט איהם אנערקענט אלס דעם פארשטעהער פון רוסישען יודענטום. קיין גרויסער תלמיד־חכם איז ער ניט געוועזן, אבער העברעאיש האט ער גוט פארשטאנען, ער האט געעהרט און ליעב געהאט תלמידי חכמים און האט אין זיין צייט זעהר פיעל ביינעטראגען צו פארשפרייטען תורה און השכלה. ער האט אויך געגרינדעט אין פעטערבורג די בעוואוסטע חברה „מפיצי השכלה“, וועלכע ער האט אין די ערשטע יאהרען אויסגעהאלטען אויף זיינע אייגענע הוצאות.

זיין זוהן, „הוראץ“, איז איהם נאך אריבערגעשטיגען אין פיעלע באציהונגען, סיי אין רייכקייט, סיי אין בילדונג און אויך אין כלל־ארבייט. ער איז באמת געוועזן דער ווירקליכער „ריש־גלותא“ פונ׳ם

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB
DFG

רוסישען יודענטום. אין די ערשטע יאהרען איז זיין כלל־ארבייט נאך ניט געווען שטארק בולט, ווייל די אידען אין רוסלאנד האבען אונטער אלעקסאנדער דעם צווייטען געלעבט כמעט א נארמאלען לעבען. מיט די אלטע גזירות און באשרענקונגען האט מען זיך שוין געהאט צו־געוועהנט און פון נייע גזירות האט זיך ניט געהערט. אבער מיט'ן בעגין פון אלעקסאנדער דעם דריטענס רעגירונג האט זיך אנגעהויבען אויסצוגיסען אויפ'ן רוסישען יודענטום א ים פון צרות, טאג־טעגליך נייע גזירות און די אלטע זיינען נאך שטארקער און שארפער גע־ווארען. און דא האט זיך ערשט ענטוויקעלט די וויכטיגע כלל־ארבייט פון באראן האראץ גינצבורג. א דאנק זיין גרויס השפעה אין די הויכע ספערען און זיינע גרויסע געלד־קרבנות איז איהם געלונגען מאנכע גזירות מבטל צו מאכען אדער, לכל הפחות, צו פארלינדערן, און כמה גזירות דערשטיקט נאך בעפאר מען האט באוויזען זיי צו פאר־עפענטליכען.

דאס פאלק, וויסענדיג פון זיין גוטער ארבייט, געוועהנליך נאך מיט איבערטרייבונגען, האט איהם ממש פארגעטערט, און יעדער איינער וואס איז געקומען קיין פעטערבורג האט געגארט איהם צו זעהן פנים־אל־פנים. צוליעב דעם פלעגט אויך די גרויסע שוהל יעדען שבת פול זיין מיט אורחים, וועלכע זיינען ספעציעל געקומען זעהן דעם באראן, און נאך האבען דעם נחת איהם צו קענען זאגען „גוט־שבת". ער איז געווען א ליעבלינג ניט נאר ביי אידען, נאר אויך ביי גוים, ווייל אין זיין פילאנטראפיע האט ער קיינמאל קיין חלוק ניט געמאכט צווישען אידען און ניט־אידען, ער האט אלעמען געשטיצט מיט א ברייטער האנד, און א דאנק זיין שטיצע האבען פיעלע פון די גוי'עשע גרויסע געלעהרטע און קינסטלער זייער קאריערע געמאכט. ווען ניט באראן האראץ גינצבורג וואלט די וועלט ניט געהאט אזעלכע טאנ־קינסטלער ווי אנטאן רובינשטיין, דאווידאוו און אנדערע; אויך ניט דעם סקולפטאר־גאון אנטאקאלסקי, און נאך אנדערע.

זיין אנזעהן אין די הויכע מלוכה קרייזען איז געווען אזוי גרויס, אז זאגאר אלעקסאנדער דער דריטער, דער פארביסענער יודאפאב, האט איהם דעקארירט מיט די גרעסטע ארדענס, און פלעגט באקומען איינלאדונגען צו די שמחות אין קייזערליכען הויף. אבער אין אנפאנג פון די נייינציגער יאהרען, א דאנק די העצעס פון די שווארץ־מאה'ניקעס, האט זיך דאס רעדעל א דרעה געטהאן; ראשית האט מען קאנפיסקירט א טייל פון זיינע גאלדמינעס אין סיביר, מיט'ן אויסרייד אז א איד האט ניט דאס רעכט צו האבען דארטען באזיצליכקייטען אויף זיין נאמען, און דערנאך האט די קייזערליכע באנק אפגעבראכען איהרע פאר־בינדונגען מיט זיין פריוואט־באנק, אום איהם ענג צו מאכען אין

קעש־געלד. אזוי ווי די אנטיסעמיטישע פרעסע האט ניט אויפגעהערט צו העצען די דעפאזיטארס ארויסצונעהמען זייער געלד פון גינצבורג׳ס באנק, איז געקומען אזוי ווייט, אז די רעגירונג האט ארייננעזעצט אן אפוטרופוס צו ליקווידירען די באנק. שמחה וששון איז געוועז ביי די אידישע שונאים, וואס זיי איז געלונגען צו מאכען א תל פון באראן גינצבורג און דערמיט א שווערען קלאפ געבען דאס גאנצע אידישע פאלק. אבער לאנג האט זייער שמחה ניט אנגעהאלטען. אין א גאנץ קורצער צייט האט גינצבורג אפגעצאהלט אלע חובות מיט צינזען ביז א פרוטה, און דער נאמען פון גינצבורג׳ס הויז איז נאך מעהרער באריהמט און געאכטעט געווארען. אין דער קאמערץ־וועלט איז דאס געוועזן כמעט דער ערשטער פאל, אז מען זאל אויף אזא אנשטענדיגען אופן ליקווידירען מיליאנען חובות מיט די גאנצע אינטערעסט, און בפרט וואו די פערזאן האט ניט אויף זיך די מינדעסטע שולד און פאראנטווארטונג. אבער אויך אין דער דאזיגער קריטישער צייט האט ער אויף א האר ניט פארשמעלערט זיינע צדקות און זיין כלל־ארבייט, נאר דער גאנצער ענין האט אויף איהם געווירקט, אז פון יענער צייט אן פלעגט ער די מייסטע צייט פארברענגען אין זיין פאריזער הויז, און געזוכט וואס ווייניגער צו זיין אין פעטערבורג.

באראן הוראץ גינצבורג איז געשטארבען אום פורים פון יאהר 1909, אין אלטער פון 76 יאהר, און די פיהרערשאפט פון די רוסישע אידען איז אריבערגעגאנגען צו זיין עלטערן זוהן — צום באראן דוד גינצבורג.

דוד גינצבורג איז געבארען אין יאהר 1857, אין קאמענעץ־פאדאלסק (אוקראינא), ערצויגען און אויפגעוואקסען — טהיילווייז אין פעטערבורג און טהיילווייז אין פאריז. זיין פאטער האט געהאלטען פאר איהם די בעסטע לעהרער פון יענער צייט. פאר אידישע למודים זיינען געוועזן די רביים: אדאלף נייבויער, שניאור זאקס און צבי ראבינאוויץ, דער מחבר פון „המנוחה והתנועה“. נאך אין זיין יוגענד האט דוד גינצבורג אנגעהויבען ארויסצוצייגען א גרויס נייגונג צום לערנען אריענטאלישע שפראכען, און א דאנק זיין גרויס התמדה, זיינע אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען, האט ער צו צוואנציג יאהר שוין געענדיגט די אריענטאלישע פאקולטעט אין דער פעטערבורגער אוניווערזיטעט און באקומען דעם טיטול „מאגיסטער“. באלד דארויף איז ער אוועקגעפאהרען קיין אויסלאנד זיך פארפאלקאמען; שטודירט אין פאריז און אין בערלין ביי די גרעסטע אריענטאלישע ספעציאליסטען פון יענער צייט און אנגעהויבען צו שרייבען וויסענשאפטליכע אפהאנדלונגען איבער די מיטעלאלטערליכע פילאזאפיע, איבער מעטאפיזיק און איבער חכמת ישראל — אין די העברעאישע, פראנצויזישע

און רוסישע פאר־זשורנאלען און יאהרביכער. די דאזיגע ארטיקלען, וועלכע האבען זיך אויסגעצייכענט דורך זייער לאגיק און דורך זייער שארפזיניגקייט, האבען געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון די עלטערע געלעהרטע און איהם צוגעגעבען מוטה און קראפט זיין ארבייט פארטצוזעצען. מיט דער פארעפענטליכונג פון זיין ערשטען ווערק, דער ספר „התרשיש“ פון רבי משה אבן־עזרא, האט זיך דער יונגער געלעהרטער דוד גינצבורג פארשאפט א בכבוד׳יגען פלאץ צווישען די אריענטאלישע געלעהרטע פון יענער צייט.

זיין גרוים פארמעגען האט דוד גינצבורג באנוצט זיך איינצושאפען איינע פון די גרעסטע און רייכסטע פריוואט־ביבליאטהעקען אין דער וועלט. הונדערטער־טויזענדער האט ער אויסגעגעבען אויף איינשאפען זיך אלע ספרים וואס האבען א אידישען אינהאלט אין אלע פארשידענע שפראכען, אז עס איז כמעט ניט פארבליבען קיין איין געדרוקטער ספר, פון זינט דער דרוק איז ענטשטאנען ביז צו זיין צייט, וואס זאל זיך ניט געפינען אין זיין ביבליאטעק. ריעזיגע סומען האט ער אויסגעגעבען אויף ספרים יקרי־המציאות, פון וועלכע עס געפינען זיך אויף דער וועלט נאר געצעהלטע עקזעמפליארען, אדער נאר איין עקזעמפליאר, און אויף איינהאנדלען אנטיקען פון האנדשריפטען. אין זיין ביבליאטעק האבען זיך געפונען האנדשריפטען פון תנ״ך, וועלכע האבען געהאט אן אלטקייט פון טויזענד יאהר און מעהר; הונדערטער איינצעלנע געשריבענע בלעטער פון תלמוד, האלב פארסמאליעטע, וועלכע עס איז געלונגען מציל צו זיין פון פייער בעת די אינקוויזיציע האט גוזר געווען צו פארברענען דעם תלמוד. ער האט אין א משך פון יאהרען אויפגעזאמעלט מאנוסקריפטען פון אלערהאנד „מחזורים“, אין זייערע פארשידענע נוסחאות, וועלכע זיינען געשריבען געווארען אין פארשידענע צייטען און אין פארשידענע מדינות. אין זיין ביבליאטעק האט זיך געפונען א ש״ם ירושלמי, וועלכע האט אמאל געהערט צו רבי יצחק אברבנאל, און כהנה אזעלכע אנטיקען.

אריינגעהענדיג אין זיין ביביליאטעק און דערזעהענדיג די גרויסע פרעכטיגע ביכער שאפעס, אנגעפאקט פון אויבען ביז אונטען מיט צעהנדליגער טויזענדער ספרים, איינגעבונדען אין האלץ, אין קופער, אין פארמעט און אין לעדער, וואס אן אלטקייט פון הונדערטער יאהרען רוהען אויף זיי — האט ארויסגערופען א גרויס יראת הכבוד און א באגייסטערטען שטאלץ צו געהערען צו אז פאלק וואס האט געשאפען אזעלכע גייסטיגע אוצרות. ווי גרויס עס איז געווען די דאזיגע באגייסטערונג פאר יעדען, וועלכער האט באזוכט די רייכע גינצבורג׳שע ביבליאטעק, איז ניט ווייניגער געווען די התפעלות פאר דער פערזאן,

Bild-Nr.: JG1167-0-01-0150-0297 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

וועלכער האט דאס אלץ אויפגעזאמעלט און וועלכער האט די אלע ספרים, מעהר אדער וועניגער דורכשטודירט. די ביבליאטעק איז געווען זיין דירת־קבע, וואו מען האט איהם געקענט שטענדיג טרעפען; מיט אן אויפריכטיגער פריינדליכקייט מקבל־פנים געווען יעדען, וועלכער איז געקומען עפעס נאכזעהן, און צוגלייך אליין דערלאנגט דעם ספר, וועלכען מען האט געבעטען. איך וויל נאך באמערקען, דאס די ביבליאטעק־צימערען זיינען געווען באציערט מיט די טייערסטע בילדער פון יענע גרויסע קינסטלער, וועמען זיין פאטער האט געהאט פארהאלפען צו מאכען זייער קאריערע.

נאך זיין טויט האט יעקב שיף געוואלט אפקויפען די ביבליאטעק און געבאטען פאר איהר א פערטעל מיליאן דאלאר. די אלמנה האט אבער ניט געוואלט פארקויפען, און בפרט אויף ארויסצופיהרען פון רוסלאנד קיין אמעריקא. ערשט אין יאהר 1917, נאכדעם ווי די פאמיליע גינצבורג האט פארלארען דעם גרעסטען טייל פון איהר פארמעגען, איז געלונגען הלל זלאטאפאלסקי׳ן אפצוקויפען די ביבליאטעק אויף אריבערצופיהרען קיין ארץ־ישראל. אבער ביז מען האט באוויזען די ריזיגע ביבליאטעק צו פארפאקען, האבען זיך דערווייל אונטערגערוקט די באלשעוויקעס און פארבאטען איהר ארויסצופיהרען פון רוסלאנד, און נאך היינט געפינט זיך די גאנצע ביבליאטעק פארפאקט אין קאסטענס, ליגענדיג ערגעץ־וואו אין אן אויפבאוואהרונגס־פלאץ אין מאסקווא.

ביז צום יאהר 1900, אזוי לאנג ווי זיין פאטער איז נאך געווען געזונד און קרעפטיג אנצוהאלטען די פיהרערשאפט פונ׳ם רוסישען יודענטום, האט זיך דוד גינצבורג געהאלטען אין הינטערגרונד און זיך וועניג־וואס אינטערעסירט מיט אלגעמיינע כלל־ארבייט. זיין געזעלשאפטליכע טהעטיגקייט האט זיך באשרענקט נאר אויף ענינים וואס זיינען געווען נוגע צום חנוך, און האט זעהר פיעל געארבייט איינצופיהרען אין די אידישע ערציהונג־אנשטאלטען דעם למוד עברית בעברית. פאר׳ן העברעאישען לעהרער אין די דאזיגע אנשטאלטען, וואו עס ווערען ערצויגען ארימע אידישע קינדער, האט ער אנגענומען דעם באריהמטען פעדאגאג, דעם שפעטערדיגען פעטערבורגער ראבינער, דר. משה אלעזר אייזענשטאדט, און צוגלייך איהם גענומען אלס הויזלעהרער פאר זיינע אייגענע קינדער.

דוד גינצבורג מיט דר. אייזענשטאדט האבען זעהר פיעל אויפגעטהאן אויסצואווארצלען די טראדיציאנעלע עם־הארצות פון פעטערבורג, און צוגעגרייט דעם באדען פאר א חברה „חובבי שפת עבר“, וואס איהר צוועק איז געווען צוגעוועהנען די מיטגליעדער צו ריידען העברעאיש. די דאזיגע חברה האט אנגעהאלטען יאהרענלאנג, אונטער

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

Bild-Nr.: JG1167-0-01-0150-0298 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

דער פיהרערשאפט פון דר. ל. קאצנעלסאן (בוקי בן יגלי), און בעת איך בין געקומען קיין פעטערבורג, אנפאנג דער וועלט־מלחמה, האט זי נאך געהאלטען אין רעכטען בליהען. מען פלעגט זעהר אפט צו־זאמענקומען, געהאלטען רעפעראטען, געפיהרט דיסקוסיעס, און אלץ אויף העברעאיש.

אין דער פערזאן פון דוד גינצבורג האבען זיך פאראייניגט אלע גוטע מעלות און מדות פון׳ם אמת׳ן תלמיד־חכם: געלערענט תורה לשמה, געוועו א נחבא אל הכלים, געפיהרט א זעהר באשיידענעם לע־בען אהן גלאנץ און לוקסוס, און קיינמאל ניט געשטרעבט צו זאמלען געלד־אוצרות, ווי זיין פאטער און זיינע אינגערע ברידער. היינט זיין עניוות, זיין פשטות, זיין פריינדליכקייט און ברידערליכקייט! און אלץ איז ביי איהם געוועו נאטירליך, ניט געקינסטעלט. אזוי איז ער געוועו אין זיין ריידען און אזוי אין זיין שרייבען.

און צו די אלע דאזיגע מעלות איז ער נאך געוועו א ירא־שמים און זיך שטרענג געהאלטען אן אלע אידישע טראדיציעס. אין דער צייט וואס ער איז געוועו פרעזידענט אין דער פעטערבורגער קהלה, האט ער שטענדיג געזוכט אריינצוברענגען א אידישען גייסט אין די מוסדות פון דער קהלה; איינגעפיהרט איבעראל כשרות און איינגע־ארדענט אין אלע קהל׳שע אפיסעס א שטרענגע שבת־ און יום־טוב־רוה. מיט אייגענע מיטעל האט ער געגרינדעט א ביליגע כשר׳ע קיך פאר ארעמע אידישע סטודענטען, וואס נאך זיין טויט איז דאס נאך אויפ־געהאלטען געווארען פון זיין פרוי. קיין וואונדער ניט, וואס גינצבורג איז געוועו אזוי באליבט ביי די רבנים, און מוסר׳נדיג דעם עולם פלעגען זיי ברענגען דעם באראן אלס מוסטער, ווי אזוי מען קען זיין רייך און דאך האלטען פון אידישקייט. אין דער קאמיסיע פאר אי־דישע ענינים, וועלכע די רעגירונג האט איינבארופען אין אנפאנג יאהר 1910, האבען די רבנים אויסגעקליבען גינצבורג׳ן פאר זייער פיהרער, און ער האט זיי טאקע געהאלפען דורכפיהרען זייערע אלע רעזאלוציעס פאר חזוק־הדת. בעת דער ליובאוויטשער רבי האט דערהערט, אז גינצבורג איז קראנק געווארען, איז ער תיכף געקומען קיין פעטערבורג איהם מבקר חולה זיין און געבען איהם זיין ברכה. די דאקטוירים האַ־בען ניט געוואלט דעם רבי׳ן צולאזען צום חולה, אבער קוים האט גינצ־בורג דערהערט, אז דער רבי איז דא, האט ער תיכף באפוילען איהם אריינצולאזען. בעפאר דער רבי איז צו איהם אריינגעקומען האט גינצבורג געבעטען איהם דערלאנגען זיין יארמולקע און אויך געהייסען זיינע קינדער, וועלכע זיינען ארום געשטאנען, זיי זאלען באדעקען זייע־רע קעפ. דער רבי האט איהם געבענשט און צוגלייך איהם דערצעהלט, אז אלע אידען איבער גאנץ רוסלאנד זיינען מתפלל פאר זיין געזונד. דא־

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1167-0-01-0151-0299 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

רויף זאָל איהם האָבען גינצבורג באַמערקט, אַז ער פאַרשטעהט ניט פאַרוואָס איהם קומט אַזאַ כבוד...

ער האָט געהאַלטען פון דער מצוה „ושננתם לבניך", אַז ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט געהאַט פאַר זיינע קינדער די בעסטע אידישע לעהרער, און ניט נעהמענדיג אין אַכט זיין זעהר באַשרענקטע צייט, פלעגט ער דאָך כמעט טעגליך אַליין לערנען מיט די קינדער — אַ מצוה וואָס זעהר ווייניג פרומע אידען זיינען מקיים.

עס איז מעגליך, אַז צוליעב זיין נטיה צו אָרטאָדאָקסיע האָט ער זיך ניט באַטהייליגט אין דער ציוניסטישער באַוועגונג — אַ זאַך וואָס האָט געדאַרפט אייגענטליך אַפּעלירען צום דאָזיגען הארציגען נאַ־ציאָנאַליסט — ווייל די מייסטע רבנים אין יענער צייט, און דער ליובאַ־וויטשער רבי בראש, זיינען געווען גרויסע מתנגדים צום ציוניסטישען געדאַנק. דאָך איז ער קיינמאָל ניט אויפגעטראָטען געגען ציוניזם. זיין איידעלע נאַטור און זיין נאַציאָנאַלער געפיהל האָבען ניט געקענט צולאָזען, אַז ער זאָל זיך שטעלען געגען אַ שטרעמונג אין יודענטום, וועלכע איז באַגרינדעט אויף נאַציאָנאַלע יסודות.

טראָצדעם וואָס דוד גינצבורג איז שוין געווען אַ רייפער מענש, איבער פערציג יאָהר, בעת ער האָט פון זיין פאָטער איבערגענומען די פיהרערשאַפט (אָדער ריכטיגער געזאָגט: די שתדלנות) איבער'ן רו־סישען יודענטום, דאָך איז ער נאָך געווען גאַנץ פרעמד און אונער־פאַהרען אין דעם פּאָליטישען און עקאָנאָמישען לעבען פון די רוסישע אידען. בכלל איז ער געווען אַ שוואַכער פּאָליטיקער און אַ נאָך שוואַ־כערער רעדנער און איז אויך ניט געווען קיין גרויסער מומחה אין הויות העולם. אבער אַזוי ווי ביי איהם האָט דאָס הארץ מעהר געאַרבייט ווי דער קאָפּ, האָט ער אפשר מעהר אויפגעטהאָן פאַר'ן כלל, ווי די אַנדערע גרויסע פּאָליטיקער מיט זייערע פּאָליטישע קאָמבינאַציעס און זייער רעדנער־טאַלאַנט. זיין עהרליכער, זויבערער כאַראַקטער, זיין איידעלע נאַטור, זיין רחמנות'דיגע הארץ, זיין גרויסע ליעבע צו זיין פאָלק, און מעהר פאַר אַלץ — זיין פערזענליכקייט, האָבען פאַרדעקט די אַלע אַנדערע חסרונות, און אין די הויכע ספערען האָט מען פאַר איהם מעהר רעספּעקט געהאַט ווי פאַר אַלע אַנדערע כלל־טהוער. מען דאַרף ניט פאַרגעסען, אַז אויף זיין גורל איז אויסגעפאַלען זיך צו באַשעפטיגען מיט שתדלנות, אין איינע פון די פינסטערסטע צייטען אין רוסלאַנד, בעת דער שיקזאַל פון אידען איז געלעגען אין די הענט פון די שוואַרץ־מאה'ניקעס, און דאָך האָט ער געהאַט אַ צוטריט אומע־טום. אויב צוליעב די צייט־אומשטענדען איז איהם ניט געלונגען צו ברענגען ישועות פאַר'ן כלל, איז איהם דאָך שטענדיג געלונגען, מעהר אָדער ווייניגער, צו פאַרלייכטערען דעם גורל פון טויזענדער

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

יחידים, וועלכע האבען געליטען פאר זייער אידישקייט. וואו עס פלעגט זיך עפעס מאכען א צרה, א גירוש, צי א שריפה, אדער א פאנגראם, אדער סתם א בלבול, איז מען געקומען צו איהם, זיין וואוינונג אויף וואסילעווסקי אסטראוו, ערשטע ליניע, איז תמיד פול געוועזען מיט אזעלכע נויטבאדערפטיגע, און ער האט תמיד געהאט א מערקווירדיגע געדולד אלעמען אויסצוהערען. איינע פון זיינע הויפט־טהעטיגקייטען איז געוועזען, זיך משתדל זיין פאר אידישע שטודענטען, אז מען זאל זיי צונעהמען אין די הויכ־שולען. איך ווייס פון א פאל, אז בעת ער איז שוין געלעגען אויפ׳ן קראנקען־בעט, האט ער צופעליג געהערט פון ראבינער דר .אייזענשטאדט, וועלכער איז געקומען איהם מבקר־חולה־זיין, אז אין גארני אינסטיטוט האט מען אויסגעשלאסען א פאר אידישע שטודענטען, איז ער קראנקערהייט אויפגעשטאנען און ארומגעפאהרען א לאנגע צייט פון איין באאמטען צום צווייטען, ביז ער האט גע׳פועל׳ט, דאס זיי זאלען פארבלייבען.

גאר אין א קורצער צייט האט זיך דער דאזיגער ביכער־מענש ארויפגעארבייט צו ווערען איינער פון די טיכטיגסטע כלל־טהוער, וואס דאס רוסישע יודענטום האט ווען ארויסגעגעבען, און דערביי ניט פארנאכלעסיגענדיג זיינע וויסענשאפטליכע ארבייטען. אין דער אייגענער צייט וואס ער איז געוועזען דער הויפט־שתדלן פאר׳ן רוסישען יודענטום, דער פארשטעהער פון דער פעטערבורגער געמיינדע, דער פרעזידענט פון רוסישען צענטראל־קאמיטעט פון יק״א, פון דער „מפיצי השכלה“, פון „בית יתומים“ און פון אנדערע אינסטיטוציעס — אין דערזעלבער צייט האט ער באקליידט דעם אמט פון א רעקטאר אין דער „אקאדעמיע פאר אריענטאלישע וויסענשאפט“, וואו ער פלעגט נאך אליין לעקטשורען איבער רעליגיעזע פילאזאפיע, איבער דער תלמודישער און אריענטאלישער ליטעראטור, און איז צוגלייך געוועזען איינער פון די הויפט־רעדאקטארס פון דער אידיש־רוסישער ענציקלאפעדיע, וואו ער האט אנגעשריבען אלע ארטיקלען בנוגע צו דער תקופת הגאונים, צו דער אראבישער און שפאנישער פעריאדע, און דאסגלייכען.

ער איז פון דער נאטור געבענשט געוועזען מיט א ריעזיגען, געזונדען, קרעפטיגען קערפער; ער איז קיינמאל כמעט ניט קראנק געוועזען, און דאך, אין די בעסטע יאהרען, צו דריי־און־פופציג יאהר, איז ער פארכאפט געווארען פון א געפעהרליכער קראנקהייט, פון א קאנסער, וואס האט איהם געבראכט דעם טויט נאך א צוויי־מאנאטליכער בעט־ליגונג. מיט איניגע טעג בעפאר ער איז ערנסט קראנק געווארען, האט ער געזאלט קומען קיין ליבוי צום צוזאמענפאהר פון אלע יק״א־קאמיטעטען אין גאנץ רוסלאנד, און באגלייטונג פון א, וואר־

שאווסקי און דוד פיינבערג. לײדער האבען מיר ערפאהרען פון די ביידען, אז דוד גינצבורג איז א חולה מסוכן, און דער צוזאמענפאהר איז אפגעהאלטען געווארען אונטער א שווערער שטימונג.

אין דער צייט פון זיין קראנקהייט האט ער זיך פיעל באשעפטיגט מיט רעליגיעזע פראבלעמען, און בעת ער האט אנגעהויבען צו מערקען אז עס קומט שוין די לעצטע שטונדע, האט ער געבעטען צו זיך דעם ראבינער דר. אייזענשטאדט און איהם איבערגעגעבען א קונטרס וואס ער האט אנגעשריבען קראנקערהייט, וועגען די דרכים, אין וועלכע א מענש דארף געהן, אום גליקליך צו זיין. אויפ׳ן פאדערבלאט האט ער אנגעשריבען די ווערטער: „אלה דברי דוד האחרונים“, און אונטען דעם פרט מיט דער גמטריא „השער לאדני“. אין זיין צוואה האט ער אנגעזאגט, אז מען זאל איהם ניט פיהרען צו קבורה קיין פאריז, אין זייער פאמיליען־גראב, וואו זיין פאטער און זיין זיידע און די אנדערע קרובים געפינען זיך, נאר מען זאל איהם מקבר זיין אויפ׳ן פעטערבורגער בית־עולם, און ניט אין דער ערשטער שורה צווישען די רייכע, נאר אין דער דריטער שורה, צווישען דעם פשוט׳ן פאלק.

מיט׳ן טויט פון באראן דוד גינצבורג, האט זיך פארענדיגט דער קאפיטעל היסטאריע פון דער פאמיליע גינצבורג, וועלכע וועט בודאי פארשריבען ווערען אין דער אידישער היסטאריע מיט גאלדענע אותיות.